

Meedoen met het verhaal van God

Inleiding.

1. Het vertellen van een verhaal is een 'life'-gebeuren.

Wat is het verschil tussen het lezen van een verhaal (op papier) en het **vertellen** van een verhaal?

Een verhaal op schrift bestaat uit een bepaald aantal woorden, meestal weloverwogen gekozen en vaak verbeterd, opgeschreven op een bepaald moment. Er is een schrijver die de lezer als het ware uitnodigt om bij hem op bezoek te gaan, in zijn verhaal. Hij heeft het geschreven op een ander tijdstip dan dat het wordt gelezen. Hij kan zich proberen in te leven in zijn lezerspubliek, maar hij kan verder geen invloed uitoefenen op hoe het gelezen wordt. Want, hij is er niet bij wanneer zijn verhaal gelezen wordt.

Hoe anders is dat bij het **vertellen** van een verhaal! De bedenker is erbij! Hij spreekt zelf de woorden uit, hij kan bijsturen wanneer hij het gevoel heeft dat het niet overkomt en de luisteraars hebben invloed op het verhaal. De verteller is als het ware in gesprek met zijn publiek.

Dat maakt het moeilijk om een verhaal te vertellen. Er zijn nogal wat voorwaarden te bedenken voor het goed kunnen vertellen van verhalen: contact met het publiek, het beheersen van de inhoud van het verhaal, eigen betrokkenheid, enz. Er is de spanning van het gebeuren zelf: je kunt niet alles voorbereiden! Je kunt wel oefenen, alles uit je hoofd leren en dan een verhaal afraffelen zonder enige blik op de toehoorders te werpen, maar daarmee heb je nog geen contact en is er een goede kans dat de vertelling de mist in gaat. Maar, aan de andere kant geeft het vertellen de mogelijkheid dat publiek het verhaal **meebeleeft**. Dat luisteraars meedoen met hun ogen, met hun reacties, en met hun eigen gedachten en gevoelens.

Het vertellen van een verhaal is een 'life'-gebeuren!

Wat ik van God begrepen heb, is dat Hij ook altijd 'life' werkt, in een 'hier en nu'- situatie. De mensen zijn er vaak anders mee omgegaan: er wordt **over** God geschreven. Hij wordt uitgelegd. Bij een verhaal wordt gekeken naar de juistheid van de formulering. Om Hem als het ware te vragen of het zo goed geformuleerd is. Haast tijdloos, want het moet kloppen met God.

Er mist dan een stuk: dat deel dat met de mens en het leven zelf te maken heeft. Wat in de verhalen van de Bijbel keer op keer plaatsvindt: de **ontmoeting met** God. Mensen zijn vaak bang om God te ontmoeten. In de verhalen van de Bijbel wordt duidelijk, dat ze soms al heel wat van God weten, maar dat ze schrikken op het moment dat Hij (of een van zijn boodschappers) langs komt. "Wees niet bang", is meestal het eerste wat (iemand namens) God zegt. Het is veel gemakkelijker om te denken over God en om te proberen dat denken om te zetten in richtlijnen voor gedrag dan om Hem rechtstreeks te ontmoeten. Toch gaat het steeds om die ontmoeting als basis voor al het andere: de ervaring dat ik 'hier en nu' voor God de moeite waard ben om te ontmoeten.

Dat kan alleen in een 'life'-situatie.

Het vertellen van een verhaal biedt de mogelijkheid van zo'n ontmoeting. En... ontmoeting is altijd wederzijds: het betreft niet alleen de toehoorders, maar ook de verteller zelf. Oftewel, er gebeurt ook wat met jezelf. Bij een echte ontmoeting kun je er zelf ook beter van worden. Het vertellen van verhalen: spannend, maar ook vaak bron van voldoening en inspiratie.

2. Het vertellen van bijbelverhalen.

Als je aan iemand een verhaal wilt vertellen, zoek je naar woorden, die voor de ander begrijpelijk zijn. Je probeert als het ware dat wat voor je zelf duidelijk is, bijvoorbeeld wat je zelf hebt meegemaakt, in taal van de ander te verwoorden. Zodat hij je begrijpt en misschien mee kan beleven wat jij beleefd hebt. Vooral als het om gevoelsreacties gaat zoek je naar voorbeelden in de belevingswereld van die ander om hem er ook met zijn gevoel, zo persoonlijk mogelijk bij te betrekken. Natuurlijk maakt het een groot verschil, of je een wiskundesom wilt uitleggen, of je iemand wilt overtuigen van een politieke mening, of dat je iemand deelgenoot wilt maken van wat jou is overkomen.

Bij het geloof gaat het in de eerste plaats om persoonlijke betrokkenheid bij verhalen (c.q. gebeurtenissen) over God in het verleden, heden en toekomst. Dus niet alleen over meningen en opvattingen, maar ook over eigen persoonlijke ervaringen.

Zo vertelt Jezus in gelijkenissen over God en Zijn Koninkrijk. Hij maakt gebruik van voorbeelden uit het dagelijkse leven van de toehoorders. Daarmee biedt hij gelegenheid tot persoonlijke ontmoeting, met hemzelf en met de dingen van God. Niet geforceerd, maar als uitnodiging: "wie oren heeft, die hore..."

Bijbelverhalen zouden dus eigenlijk verteld moeten worden vanuit de belevingswereld van de luisteraars. Daarbij kunnen de luisteraars worden uitgenodigd zowel toeschouwers als medespelers van het verhaal te zijn. Dat hoeft niet geforceerd te gebeuren. Ieder moet zelf kunnen bepalen met welke houding hij aanwezig is bij de vertelling: open of gesloten, actief of passief.

Op die manier is het mogelijk, dat de luisteraar in aanraking komt met de kern (= de boodschap) van het verhaal.

Daarbij is het goed stil te staan bij een veel voorkomend misverstand. Er zijn nogal wat mensen, die denken dat de kern van het Bijbelverhaal alleen maar kan overkomen als het verhaal uit de bijbel zo letterlijk mogelijk wordt verteld; hooguit in iets gemakkelijker woorden als het om kinderen gaat, of mensen met een verstandelijke beperking.

Zo is het niet.

Bijbelverhalen zijn geschreven als getuigenis van mensen die iets van God hebben meegemaakt. De bedoeling ervan is de mensen (c.q. lezers) bekend te maken met "de grote daden Gods". De verhalen zijn op de eerste plaats een **middel** om contact met God te maken en niet een **doel** in zichzelf. Door de verhalen heen kun je iets proeven van de bijzondere gebeurtenissen die met God te maken hebben. Maar het is heel moeilijk rechtstreeks bij de feiten zelf uit te komen. Elk verhaal is gekleurd en wel in de kleur van degene die het vertelt. Gelukkig maar, want zo wil God ook tot ons spreken: op een levende manier, in taal van mensen.

Het gaat immers nooit om de gebeurtenis op zich zelf, maar om wat zij te "zeggen" heeft. Dat kan alleen maar in de woorden van degene bij wie het overkomt en die erdoor "geraakt" wordt. Geloofstaal is altijd taal van belevenissen en taal van nadenken over die belevenissen. Het effect ervan is ook nooit een heilig moeten, maar veeleer een persoonlijk ontdekken. Een zien van iets dat meer is dan de feiten of dan wat je denkt. Het betekent meestal nieuwe mogelijkheden voor het leven. Vaak een gevoel van geborgenheid en vertrouwen: je mag er zijn, en je kunt weer verder: de weg loopt niet dood!

Dit alles speelt zich af binnen de belevingswereld van degene die er bij betrokken is. In die zin biedt het vertellen de kans om in een 'life'-situatie de luisteraars iets mee te laten beleven van de 'grote daden Gods'.

Hier en nu.
In hun eigen taal.

3. Vertellen in eigen taal.

Vertellen in de taal van de luisteraars: dat brengt ons meteen bij het grootste probleem rondom het vertellen van Bijbelverhalen. Nergens in de bijbel vinden we verslagen van kinderen of van mensen met een verstandelijke beperking. Wat dat betreft is de Bijbel geschreven in taal van volwassenen.

Dan moet er nogal wat gebeuren, voordat het Bijbelverhaal zo verteld kan worden aan kinderen, maar ook aan mensen met een verstandelijke beperking, dat zij iets kunnen beleven van de boodschap van het verhaal binnen hun belevingswereld.

Voordat we aan het vertellen toekomen zullen we ons dus eerst in de volgende vragen moeten verdiepen:

- hoe kunnen we in het verhaal van de Bijbel zo dicht mogelijk komen bij de gebeurtenis zelf en bij de menselijke reacties die daarbij een rol spelen?
- hoe zou die gebeurtenis er uit kunnen zien in de ogen van kinderen of mensen die niet zo veel kunnen begrijpen?
- hoe zouden we het aan hen kunnen vertellen?

Goed vertellen betekent eigenlijk, dat je in staat bent de anderen mee te nemen naar de gebeurtenis, zodat ze het zelf kunnen beleven: zien, horen en er over nadenken.

We zullen daarbij erg moeten oppassen voor betutteling: dan ben jij degene die bepaalt wat de ander moet zien en horen, of wat de ander aan de gebeurtenis moet beleven en leren!

Om dat te voorkomen heb je nodig, je goed te verdiepen in wat er staat en in wat er bedoeld wordt. Een zoeken naar een concrete (d.w.z. zintuigelijk te ervaren) situatie, waarin iets gebeurt dat te beleven valt.

Soms kan dat heel goed met het verhaal zoals het er staat. Soms helpt het als je in het verhaal een persoon toevoegt en mee laat spelen, die op dezelfde manier de dingen beleeft als de luisteraars.

Soms kun je een luisteraar actief betrekken bij het verhaal door hem aan te spreken als een persoon uit het verhaal.

Tot slot is het ook mogelijk in de vorm van een bibliodrama de luisteraars actief een eigen rol te laten zoeken in het verhaal en de gebeurtenis dan samen, in het hier en nu, te laten plaats vinden.

4. Wanneer is de vertelling "geslaagd"?

Het vertellen van een verhaal aan jonge kinderen, of mensen met een verstandelijke beperking kun je vergelijken met een rondleiding in een museum: de een heeft het na afloop over die gekke mevrouw met die rare hoed; de ander heeft het over de grote opgezette berekop bij de ingang; nog weer een ander geniet na van het lekkere koekje bij de koffie. En er zijn er ook nog, die weten te vertellen dat er in het museum hele mooie en ook hele oude dingen te zien waren. Wie van hen vertelt het goede verhaal?

Wat is goed?

Als het bovengenoemde bezoek alleen de bedoeling had van kennisoverdracht, dan kun je het hebben over 'of dat een goed doel is met deze groep'. Zo ja, dan zul je het ook minstens moeten hebben over de wijze van kennisoverdracht.

Als het bezoek bedoeld was als een mogelijkheid voor een groep mensen om betrokken te worden bij iets van cultuur, dan zou je je kunnen afvragen of je inderdaad bij cultuur uit gekomen bent, en op welke manier een begrip als 'cultuur' eruit ziet in hun belevingswereld. Oftewel misschien zou er meer betrokkenheid bij de inhoud van het museum kunnen plaatsvinden, als de groep er op een betere manier naar toe geleid was.

Tot slot zou je ook kunnen zeggen: "och, er viel voor ieder wel wat te beleven, en daar ging het toch om?"

Dit voorbeeld laat zien hoe belangrijk het is van te voren je doelen vast te stellen. Dat voorkomt teleurstelling. Maar het stelt je ook in staat vast te stellen of iets goed of niet goed geweest is. Dit voorbeeld helpt ook om je de vraag te stellen wat het doel is van het vertellen van een Bijbelverhaal: kennisoverdracht, betrokken worden bij gebeurtenissen die met God te maken hebben, of kinderen en mensen met een verstandelijke beperking gewoon maar wat te laten beleven (en het maakt niet uit wat).

In het licht van bovenstaande zal duidelijk zijn, dat het doel van het vertellen van een Bijbelverhaal op de eerste plaats is: de luisteraars betrekken bij gebeurtenissen die met God te maken hebben, dus bij het Verhaal van God.

5. Hoe betrek je de ander bij het Verhaal van God?

De ander betrekken bij het Verhaal van God.

Dat kan alleen als je je er ook zelf bij laat betrekken. In jouw taal in jouw situatie. Dat helpt dan om ook te zoeken naar situaties van anderen, waarin dezelfde dingen zouden kunnen gebeuren.

Voorbeeld: als het verhaal in de Bijbel gaat over iemand, die verdriet heeft is het belangrijk te zoeken naar iets wat jezelf ook hebt meegemaakt, dat met verdriet te maken heeft. Het gaat er niet zozeer om, dat je jezelf per se zou moeten kunnen voorstellen in de situatie van de ander. Daarbij zou je het risico kunnen lopen over het gevoel van de ander heen te walsen met je eigen gevoel: je kunt nooit helemaal in de schoenen van een ander staan! Het is echter ook onjuist te veronderstellen, dat je het alleen maar zou kunnen inleven als je het zelf precies zo hebt meegemaakt. Nee, het gaat erom, dat je dichterbij komt bij het gevoel (bijv. verdriet) van die ander wanneer je terecht komt bij hetzelfde gevoel (i.c. verdriet) van jezelf. Niet de situatie, maar het gevoel (in dit geval: "verdriet") levert dan de herkenning op. Er is nog een reden om je bij de herkenning eerder op menselijke gevoelsreacties te richten dan op de Bijbelse situaties zelf.

De situatie van het Bijbelse verhaal is vaak moeilijk dichterbij te brengen. Want al zou het je heel goed lukken om de situatie van het Bijbelverhaal zo goed mogelijk na te bootsen in het heden, dan nog loop je het gevaar dat daar dan meer aandacht voor is dan voor de inhoud van het verhaal. Het zou zelfs een belemmering in plaats van een hulpmiddel kunnen zijn om inhoud van het verhaal te ervaren. Want die situatie (die wij hebben nagebootst) is voor ons iets unieks en heel bijzonder en trekt daardoor dus veel van onze aandacht en beleving. Met als gevolg, dat er dan van de omstandigheden van het verhaal meer blijft hangen dan van de boodschap. De situatie van het verhaal speelt, wanneer wij hem gebruiken bij onze vertelling een grotere rol dan in de tijd toen het verhaal speelde. Die (voor ons "bijzondere") situatie is voor de setting van het verhaal zelf (in die tijd) niet bijzonder, eerder heel gewoon en

alledaags.

Voorbeelden: een bedelaar, het putten uit een bron (kruik op de schouder of op het hoofd), Bethlehem's stal, de goede herder, de zaaier, een rondtrekkende rabbi, offers in de tempel, enz.

Je kunt dus wel heel enthousiast zijn over mooie verkleedpartijen, rollenspelen en een kerststal met Jozef en Maria, maar daarmee blijf je nog net zo goed met de vraag zitten naar de inhoud en de betekenis van het verhaal.

Het levert dus moeilijkheden op om de **situatie** van het Bijbelverhaal dichterbij te brengen. Gemakkelijker is het om zichtbaar te maken **hoe mensen reageren** op wat ze overkomt is. Wat dat betreft zijn mensen in de loop van de eeuwen niet veranderd in hun reageren, keuzes maken, en omgaan met elkaar.

Daar ligt dan ook de beste mogelijkheid mensen met een verstandelijke beperking en ook kinderen te betrekken bij de inhoud van het verhaal van God. Het ging Hem toch ook vooral om wat er bij mensen gebeurt in hun hart en in hun leven? Kernbegrippen van het geloof zijn: 'Geborgenheid' en 'vertrouwen'; 'eigen keuze' en 'mee-tellen'.

Daar lenen de verhalen zich uitstekend voor.

Als je met die bril de Bijbel leest, kom je die kernbegrippen steeds weer tegen. Bovendien is het niet moeilijk situaties in je eigen leven vinden waarin deze begrippen een rol spelen.

Vertellen: dicht bij het verhaal blijven door als mens te proberen dichterbij de gebeurtenis te komen door het verhaal heen. Als mens, die weet over wat voor gevoel of over wat voor vraag het gaat.

Zo zijn ook de volgende verhalen geschreven.

Niet bedoeld om letterlijk voor te lezen, maar om op een idee te komen, of om zelf in het verhaal te kruipen.

6. Het begin van de vertelling.

Bij de vertelling hoort een vooraf.

Zowel de sfeer als het gesprek over concrete situaties uit hun belevingswereld zijn voorwaarden om jonge kinderen en ook mensen met een verstandelijke beperking te betrekken bij de inhoud van het Bijbelverhaal. Om als het ware samen met hen op weg te gaan naar de toegangspoort van het verhaal. Dat begint met een verzamel-moment. Uitgangspunt is immers de plek waar ieder zich bevindt: stemming, omstandigheden, gebeurtenissen, enz. Belangrijk is het om ze te verzamelen "vanuit henzelf". Dat kan het beste gebeuren door aan het begin altijd ruimte te geven voor een "rondje contact", waarbij ieder kan laten merken dat hij/zij er is. Tijd voor het vertellen van belevenissen en het laten zien van "hoe je er bij zit". Vervolgens ze nieuwsgierig maken naar wat komt, en zorgen dat je samen ook wat beleeft: samen zingen/bidden, koffiedrinken, een activiteit (bijv. een spel) of een verhaal over een jongen, die niet zo slim is en van alles beleeft wat zij ook zouden kunnen herkennen.

7. Na afloop van de vertelling.

Het verhaal is geweest.

Wat is er gebeurd? Wat hebben ze eraan beleefd? Wat is het effect op de luisteraars?

Dat kan zijn: kennis van het verloop van het verhaal.

Of: het bepaald worden bij bepaalde vragen van het geloof.

Maar, dat komt natuurlijk het beste uit in situaties waarbij voor de aanwezigen iets speelt, dat ook in het verhaal aanwezig is. Daarom is het goed een activiteit te doen, die associaties kan oproepen m.b.t. de vertelling.

Dat is de toepassing van het verhaal in situaties uit het dagelijkse leven. Het gevaar is ook hier weer de betutteling in de vorm van moralisering: het vaststellen wat het gevolg van het Bijbelverhaal voor ieders denken, voelen en handelen zou moeten zijn. Dus niet 'wat valt er te ontdekken?' (als open vraag aan ieder persoonlijk), maar 'hoe hoort het voor iedereen?' (als opgelegd gebod)

Liever zou ik de vertelling zien als een **ontmoetingsplaats**. Zoals je bij een echte ontmoeting niet precies kunt aangeven, hoe het precies tot stand gekomen is, zo is het ook met het verhaal. Het maakt niet zoveel uit langs welke weg. Het valt dus ook niet van te voren te construeren. Elk onderdeel van het verhaal biedt wel een mogelijkheid van herkenning en van contact met iets van geloof/God. En dan geeft het toch niet welk aspect deze keer het meest ervaren wordt, een volgende keer komt mijn (eigen bedacht) aspect wel weer eens aan de orde.

Zo ermee omgaan betekent ruimte, maar laat ook zien dat we vertrouwen hebben (stelt dus ons vertrouwen op de proef), dat God in elke situatie erbij is met de mogelijkheid Hem te ontmoeten.

En daar gaat het toch uiteindelijk om.

Kennis, niet als wetenschap, maar als een 'leren kennen van een Persoon', waarbij je hele leven en beleven (en dat is meer dan het verstand en het begrijpen) mag meedoen.

8. Tot slot.

Bovenstaande lijkt exclusief geschreven te zijn voor het vertellen van Bijbelverhalen aan jonge kinderen en mensen met een verstandelijke beperking. Daarmee lijken ze weer een bijzondere positie in te nemen ten opzichte van andere mensen.

Niets is minder waar!

De opmerkingen gelden onverkort voor elke situatie waarin een verteller probeert via een verhaal (of preek) luisteraars te betrekken bij het Verhaal van God. Als je dat serieus neemt kom je vanzelf tot de ontdekking, dat het daar vaak niet goed mee gaat. Soms valt er niets te beleven in het hier en nu. Niet zelden wordt er betutteld. En de belevingswereld van de luisteraars wordt vaak niet als uitgangspunt genomen, met als gevolg dat ze zich maar in kleine getale mee laten voeren naar de ingang van het Verhaal. In houding en gedrag van de gewone luisteraar is dit meestal niet duidelijk op te maken.

Gewoontevorming en sleur zijn op die manier ingeslopen in veel kerkactiviteiten.

Mensen met een verstandelijke beperking en kinderen echter dwingen ons, mee door hun rechtstreekse reacties, stil te staan bij communicatie en bij het belang van het kunnen horen in eigen taal.

Wat dat betreft kunnen zij ons helpen en dus een bijdrage leveren aan het dichterbij brengen van het Verhaal van God.

Gebruiksaanwijzing bij de verhalen van 'Meedoen met het verhaal van God'.

Beschouw de beschreven vertellingen als voorbeelden m.b.t. het bewerken van Bijbelverhalen in het licht van bovenstaande opmerkingen. Het zijn suggesties voor het vertellen van verhalen van de Bijbel in een setting van hier en nu en met als luisteraars: mensen met een verstandelijke beperking en/of kinderen. Inspelend op hun belevingswereld en zoekend naar mogelijkheden de vertelling een ontmoetingsplaats te laten zijn van God en degenen die bij het verhaal betrokken worden.

Datzelfde geldt, met nadruk, ook voor de suggesties bij **vooraf**, en **na afloop**. Ze 'werken' alleen, als ze passen bij jezelf, bij de groep aan wie je het verhaal vertelt en de omstandigheden. Om die reden zijn er een heleboel verschillende soorten suggesties gedaan. Het zou onzin zijn om alle suggesties klakkeloos over te nemen. Het mooiste is, als het je zelf op een idee brengt om iets te doen.

Gebruik wat je aanspreekt, breng het alleen als het iets van jezelf kan zijn in jouw eigen woorden, durf rustig toe te voegen of weg te laten, op basis van wat je zelf beleefd hebt in je privé-ervaringen en in je omgang met kinderen en mensen met een verstandelijke beperking.

Dan valt er vast ook heel wat te ontdekken voor je zelf en je eigen geloofsleven!

Piet Brongers, 1996